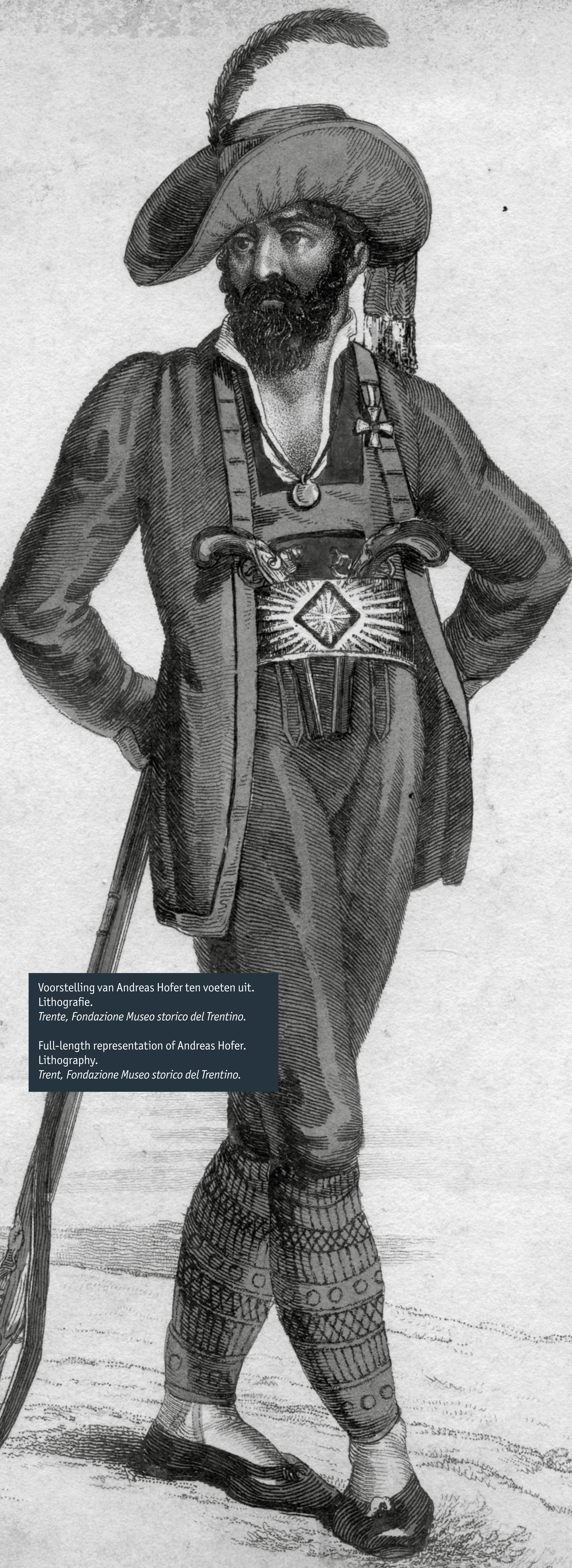

Voorstelling van Andreas Hofer ten voeten uit.
Lithografie.
Trente, Fondazione Museo storico del Trentino.

Full-length representation of Andreas Hofer.
Lithography.
Trent, Fondazione Museo storico del Trentino.

ANDREUS HOFER

COMMANDER IN CHIEF OF THE TYROLESE.

De Tirolse opstand en de Vuren van het Heilig Hart: tussen legende en devotie

Op het Europese geopolitieke schaakbord lijken de Tirolse opstanden verwaarloosbaar binnen de complexe reorganisatie van het continentale evenwicht aan de overgang van de achttiende naar de negentiende eeuw. Vanuit politiek perspectief waren de opstanden onsuccesvol: aangezien de *Tiroler Schützen* een nederlaag leden en hun leider Andreas Hofer (1767–1810) de dood vond. Ze speelden echter een belangrijke rol in de creatie van de Tirolse identiteit.

Nadat ze de regio Lombardije-Venetië waren binnengevallen, bedreigden de Napoleontische troepen het graafschap Tirol. Ongerust over een mogelijke invasie, vertrouwden de leden van de *Landstände* Tirol toe aan het Heilig Hart van Jezus (op 3 juni 1796). Deze toewijding had een reactionaire waarde. De *Landstände* demonstreerden zo niet enkel hun katholieke geloof, maar ook hun respect voor het Ancien Régime en weerstand tegen theorieën van de Verlichting. Ondanks de wijding bezetten de Franco-Beierse troepen het land. De inwoners van Tirol verzetten zich tegen de nieuwe heersers en onder de devotionele vlag van het Heilig Hart organiseerden ze talloze opstanden. Andreas Hofer en de andere *Schützen* hadden als uniform een groene kokarde die aan hun hoed was vastgemaakt en een riem met het Heilig-Hartembleem.

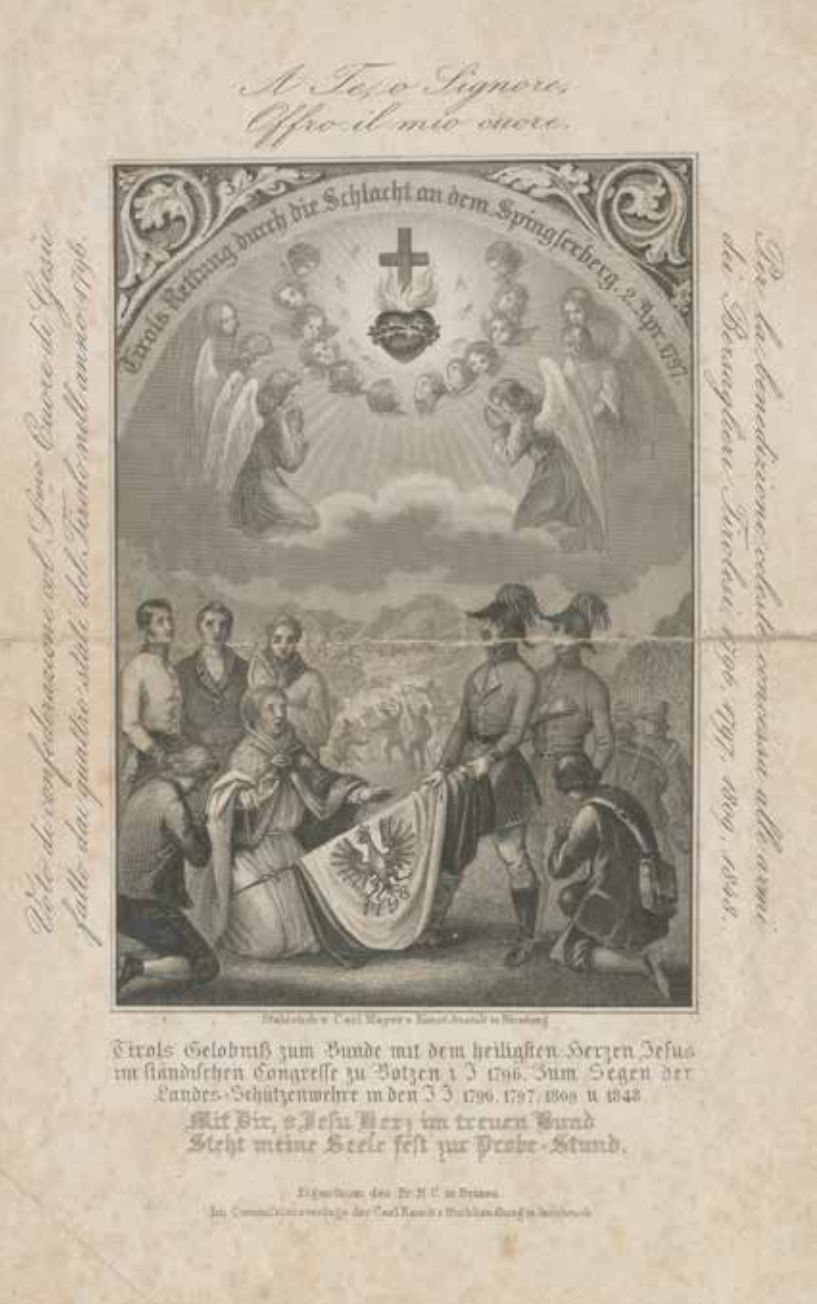
Tussen 1808 en 1810 was het lot van Tirol onduidelijk en werd het gekenmerkt door tijdelijke overwinningen en verhitte schermutselingen. Andreas Hofer verwierf tijdelijk de rol als ‘regent’ van Tirol en installeerde een reactionaire en pro-klerikale regering. Zijn politieke avontuur eindigde met zijn arrestatie en executie in Mantua op 20 februari 1810, maar zijn herinnering leeft verder. De lokale bevolking creëerde de mythe van Hofer als een held van de Tirolse identiteit, tegenstander van buitenlandse bezetters en trouwe verdediger van het geloof. Ook vandaag nog steken de inwoners van Tirol op de zondag na het feest van het Heilig Hart het ‘Herz-Jesu Feuer’ aan als een devotionele praktijk en ter ere van Hofer.

The Tyrolean Rebellion and the Fires of the Sacred Heart: Between legend and devotion

On the European geopolitical chessboard at the turn of the 18th and 19th centuries, the events that occurred in Tyrol might appear to have been negligible revolts within a complex reorganisation of the continental equilibrium. From a political perspective, the insurrections were unsuccessful, given the defeat of the Tyrolean rifle guards (*Tiroler Schützen*) and the death of their leader, Andreas Hofer (1767–1810). They nevertheless played an important role in the creation of the Tyrolean identity.

After invading the Lombardy-Veneto region, the Napoleonic troops threatened the County of Tyrol. Fearing a possible invasion, the members of the *Landstände* entrusted the Tyrol to the Sacred Heart of Jesus (3 June 1796). This consecration had a reactionary value, bringing Tyroleans to proclaim their obedience to the Catholic faith, their respect for the *Ancien Régime* system and their opposition to the theories of the Enlightenment. Despite divine protection, the Franco-Bavarians invaded the county. The local population did not accept the new rulers and, under the devotional flag of the Sacred Heart, they organised several insurrections. As part of their uniforms, Hofer and other *Schützen* wore a green cockade affixed to the hat and a belt bearing the emblem of the Sacred Heart.

From 1808 to 1810, the fate of Tyrol remained instable, characterised by temporary victories and heated clashes. Hofer temporarily obtained the role of ‘regent’ of Tyrol, establishing a reactionary and pro-clergy government. His political adventure ended with his arrest and execution in Mantua on 20 February 1810, but his memory lived on. The local population created the myth of Hofer as a hero of Tyrolean identity, an opponent of foreigners and a dedicated defender of the faith. Even today, on the Sunday after the celebration of the Sacred Heart, Tyroleans light Sacred Heart fires (*Herz-Jesu-Feuer*) on mountainsides as a devotional practice and in honour of Hofer.

‘Aan jou, O Heer, offer ik mijn hart.’ (‘A te, o Signore, offro il mio cuore.’) Tweektalige druk (Italiaans en Duits) ter nagedachtenis van de wijding van Tirol aan het Heilig Hart. *Merano, Palais Mammig Museum.*

‘To you, O Lord, I offer my heart.’ (‘A te, o Signore, offro il mio cuore.’) Bilingual print (Italian and German) in memory of the consecration of Tyrol to the Sacred Heart. *Merano, Palais Mammig Museum.*

Herdenkingsplaat ter ere van Andreas Hofer (1767–1810), de ‘held’ van het Tirolse verzet tegen de Franco-Beierse troepen. Inscriptie aan de voorzijde: ‘Wanneer je samenwerkt met het Hart van Jezus zal je steeds overwinnen (1809) en door zijn kracht zal je nooit bezwijken.’ (‘Im Herz Jesu Bunde werdet ihr stets siegen (1809) Und durch dessen Kraft nie unterliegen’). Inscriptie aan de achterkant: ‘Herinnering aan hoe Andreas Hofer in het jaar 1809 op de Bergisel zijn mensen overtuigde om vertrouwend op het ‘Hart van Jezus’ de strijd aan te gaan en Tirol van de vijanden bevrijdde.’ (‘Erinnerung wie Andreas Hofer anno 1809 auf dem Bergisel die Seinigen im Vertrauen auf den ‘Herz Jesu’ Bund zum Kampf begeistert und Tirol von den Feinden befreit.’) Plakkaat. *Merano, Palais Mammig Museum.*

Commemorative plaque in honor of Andreas Hofer (1767–1810), the ‘hero’ of the Tyrolean resistance against the Franco-Bavarian army. Front inscription: ‘In the covenant of the Heart of Jesus you will always triumph (1809) and you will never succumb thanks to its power’ (‘Im Herz Jesu Bunde werdet ihr stets siegen (1809) Und durch dessen Kraft nie unterliegen’). Back inscription: ‘In memory of how Andreas Hofer on the Bergisel in 1809 inspired his people to fight in the trust of the covenant of the ‘Heart of Jesus’ and freed Tyrol from its enemies’ (‘Erinnerung wie Andreas Hofer anno 1809 auf dem Bergisel die Seinigen im Vertrauen auf den ‘Herz Jesu’ Bund zum Kampf begeistert und Tirol von den Feinden befreit.’) Plaque. *Merano, Palais Mammig Museum.*

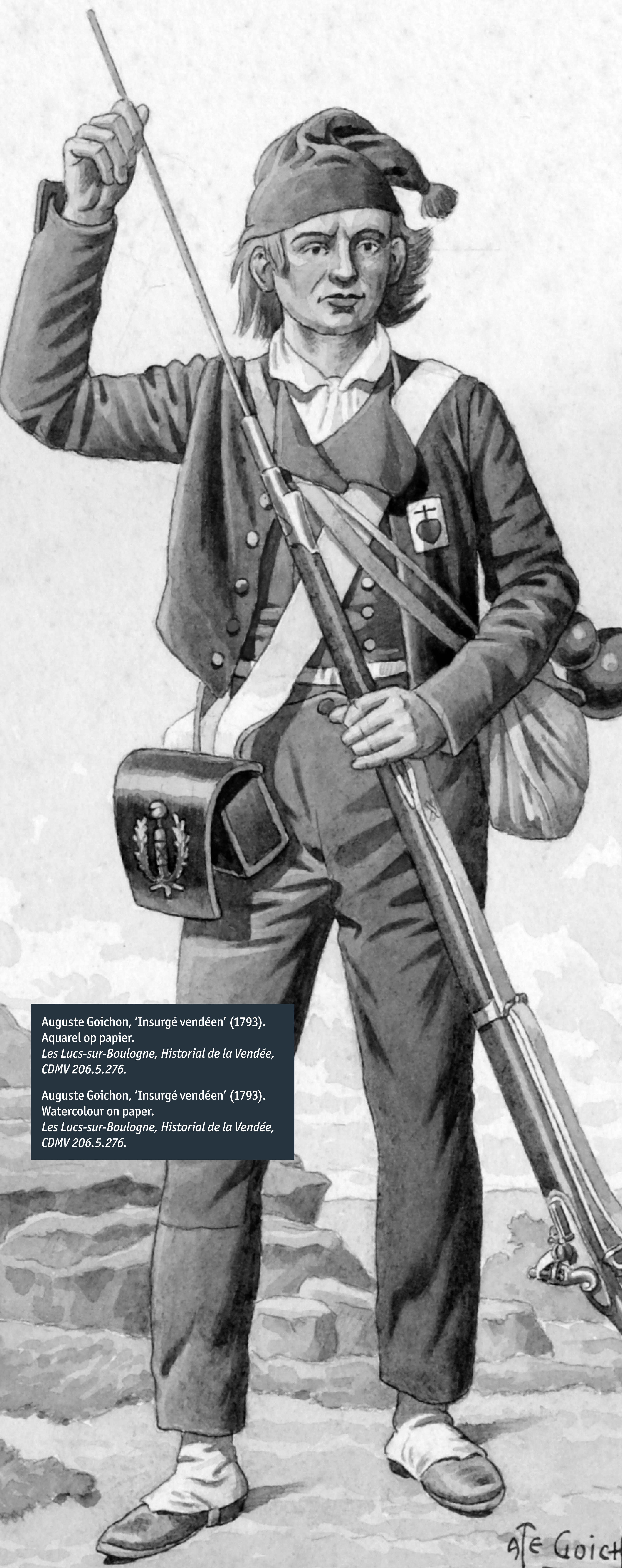
Borststuk van Andreas Hofer. Lithografie. *Trento, Fondazione Museo storico del Trentino.*

Half-length representation of Andreas Hofer. Lithography. *Trento, Fondazione Museo storico del Trentino.*

Traditioneel uniform met een riem met het Heilig Hart-embleem. Uniform. *Passiria, Museo Passiria.*

Traditional Tyrolean uniform with a belt with the Sacred Heart emblem. Uniform. *Passiria, Museo Passiria.*

Auguste Goichon, 'Insurgé vendéen' (1793).
Aquarel op papier.
Les Lucs-sur-Boulogne, Historial de la Vendée,
CDMV 206.5.276.

Auguste Goichon, 'Insurgé vendéen' (1793).
Watercolour on paper.
Les Lucs-sur-Boulogne, Historial de la Vendée,
CDMV 206.5.276.

A. Goichon

Het Katholieke en Koninklijke Leger als verdediger van het koningschap van Christus: de Vendée oorlogen

Aan het begin van de achttiende eeuw promootte de latere heilige Louis-Marie Grignon de Montfort (1673-1716) de devotie tot het hart van Maria en het Heilig Hart in West-Frankrijk, in het bijzonder in de Vendée. De bijzondere toewijding van de regio aan deze devotie is ook duidelijk te zien op de vlag van de regio. Deze toont de vervlochten harten van Jezus en Maria met daarboven een kroon en kruis (symbool van Christus’ koningschap).

De inwoners van de Vendée kwamen in opstand toen de revolutionaire regering Louis XVI afzette, de Republiek installeerde en antiklerikale wetten invoerde. Tussen 1793 en 1796 initieerden boeren, royalistische edelen en de clerus zich in contrarevolutionaire gevechten in de naam van katholieke en monarchistische waarden. Ze richtten het Katholieke en Koninklijke Leger op (op 4 april 1793) dat onder de leiding kwam van de boer-generaal Jacques Cathelineau. De royalisten kozen een hart en een rood kruis als embleem om aan hun uniformen vast te maken en symboliseerden hiermee hun trouw aan het Heilig Hart.

De onderdrukking door de Republikeinen was meedogenloos. Een militaire rechtbank veroordeelde duizenden van de Vendée soldaten tot de doodstraf, terwijl generaal Turreau de ‘Colonnes Infernales’ organiseerde, strafexpedities tegen de burgers van de Vendée omwille van politieke en religieuze redenen. (François-Noël Babeuf introduceerde de term ‘populicide’ voor deze bloedbaden). Deze moordpartijen decimeerden het aantal opstandelingen. Tegelijkertijd lieten ze het ideaal wortel schieten van martelaarschap, vechten voor religieuze vrijheid en de verdediging van de monarchie.

Toen Napoleon de pas verkozen Lodewijk XVIII afzette, op 20 maart 1815, voerden de inwoners van de Vendée het Katholieke en Koninklijke Leger opnieuw in en kwamen ze in opstand onder leiding van generaal Louis de la Rochejaquelein. De militaire inspanningen van de inwoners van de Vendée, onder de symbolische bescherming van het Heilig Hart en met het ideaal van martelaarschap voor ogen, bevorderden de teruggave van de Franse kroon aan de Bourbons.

The Catholic and Royal Army in defence of the kingship of Christ: the Vendée Wars

At the beginning of the 18th century, the future St Louis-Marie Grignon de Montfort (1673-1716) promoted the devotion to the Immaculate Heart of Mary and the Sacred Heart of Jesus in Western France, and especially in the Vendée. The special dedication to this cult is also evident in the region’s flag, which is composed of the intertwined hearts of Jesus and Mary, surmounted by a crown and the cross (as a symbol of Christ’s royalty).

The Vendéans rose up when the revolutionary government deposed Louis XVI, established the Republic and introduced laws that were unfavourable to the clergy. Between 1793 and 1796, peasants, royalist nobles and members of the clergy organised counter-revolutionary battles in the name of Catholic and monarchical values. The leaders of the revolts formed the Catholic and Royal Army (on 4 April 1793), under the control of the peasant-General Jacques Cathelineau. The royalists chose a heart and a red cross as an emblem to affix to their uniforms, symbolising their fidelity to the Sacred Heart.

The repression of the Republicans was ruthless. A military court sentenced thousands of Vendean soldiers to capital punishment, while General Turreau organised the ‘Colonnes Infernales’, punitive expeditions against the Vendée’s citizens for political and religious reasons (François-Noël Babeuf coined the term ‘populicide’ for these massacres). These massacres had the effect of decimating the number of rebels. Still, at the same time, they rooted in their souls the concept of martyrdom, a fight for religious freedom, and defence of the monarchy by divine right.

When Napoleon dismissed the newly elected Louis XVIII on 20 March 1815, the Vendéans rebuilt the Catholic and Royal Army and rose up under General Louis de la Rochejaquelein. Symbolically protected by the Sacred Heart and forged by martyrdom, the military efforts of Vendéans contributed to the return of the French crown to the Bourbons.

Portret van Charles-Melchior-Arthus de Bonchamps (1760-1793). Olieverf op doek.
Les Lucs-sur-Boulogne, Historial de la Vendée, CDMV 2010.8.1.

Portrait of Charles-Melchior-Arthus de Bonchamps (1760-1793). Oil on canvas.
Les Lucs-sur-Boulogne, Historial de la Vendée, CDMV 2010.8.1.

Portret van Jacques Cathelineau (1759-1793). Olieverf op doek.
Les Lucs-sur-Boulogne, Historial de la Vendée, CDMV 987.16.1.

Portrait of Jacques Cathelineau (1759-1793). Oil on canvas.
Les Lucs-sur-Boulogne, Historial de la Vendée, CDMV 987.16.1.

Auguste Goïchon, ‘Officier de l’armée de Charette’ (1794). Aquarel op papier.
Les Lucs-sur-Boulogne, Historial de la Vendée, CDMV 2006.5.273.

Auguste Goïchon, ‘Officier de l’armée de Charette’ (1794). Watercolour on paper.
Les Lucs-sur-Boulogne, Historial de la Vendée, CDMV 2006.5.273.

Auguste Goïchon, ‘Insurgé vendéen’ (1793). Aquarel op papier.
Les Lucs-sur-Boulogne, Historial de la Vendée, CDMV 206.5.278.

Auguste Goïchon, ‘Insurgé vendéen’ (1793). Watercolour on paper.
Les Lucs-sur-Boulogne, Historial de la Vendée, CDMV 206.5.278.

Auguste Goïchon, ‘Insurgé vendéen’ (1793). Aquarel op papier.
Les Lucs-sur-Boulogne, Historial de la Vendée, CDMV 206.5.282.

Auguste Goïchon, ‘Insurgé vendéen’ (1793). Watercolour on paper.
Les Lucs-sur-Boulogne, Historial de la Vendée, CDMV 206.5.282.

Auguste Goïchon, ‘Chef vendéen’ (1793). Aquarel op papier.
Les Lucs-sur-Boulogne, Historial de la Vendée, CDMV 206.5.284.

Auguste Goïchon, ‘Chef vendéen’ (1793). Watercolour on paper.
Les Lucs-sur-Boulogne, Historial de la Vendée, CDMV 206.5.284.

Auguste Goïchon, ‘Porte drapeau d’insurgés vendéens’ (1793). Aquarel op papier.
Les Lucs-sur-Boulogne, Historial de la Vendée, CDMV 206.5.270.

Auguste Goïchon, ‘Porte drapeau d’insurgés vendéens’ (1793). Watercolour on paper.
Les Lucs-sur-Boulogne, Historial de la Vendée, CDMV 206.5.270.

Auguste Goïchon, ‘Officier de l’armée de Charette’ (1795). Aquarel op papier.
Les Lucs-sur-Boulogne, Historial de la Vendée, CDMV 206.5.281.

Auguste Goïchon, ‘Officier de l’armée de Charette’ (1795). Watercolour on paper.
Les Lucs-sur-Boulogne, Historial de la Vendée, CDMV 206.5.281.

Kolonel Baron de Charette voert de Zouaven aan
in de strijd bij Loigny. Postkaart.

Antwerpen, privécollectie Tine Van Osselaer.

Colonel Baron de Charrette, leading the Zouaves
into battle near Loigny. Postcard.

Antwerp, private collection Tine Van Osselaer.

De pauselijke Zouaven: een bloedige boetedoening

Op militair vlak stelden ze niet veel voor, deze Franse pauselijke Zouaven. In de beide oorlogen waarin ze verwickeld waren – de strijd om de Pauselijke Staten en de Frans-Pruisische oorlog – leden ze een nederlaag. Toch zagen ze hun nederlaag en vrijwillig lijden als stappen naar een triomf, het uitboeten van de zonde en zo ook het kwaad dat aan Jezus’ Hart was berokkend. Ze waren ‘heroïsche slachtoffers’, bereid hun leven te geven voor een verloren zaak.

Ze behoorden tot de pauselijke Zouaven, de groep internationale vrijwilligers die voor de paus vochten tijdens de Italiaanse eenmaking (tussen 1861 en 1870). Heel wat Zouaven en vooral dan degenen die afkomstig waren uit de Vendée droegen een afbeelding van het Heilig Hart op hun uniform. Ze wilden de eer van hun Vendée-voorvaderen hoog houden en hun rol als traditionele verdedigers van de Kerk vervullen. Voor hen functioneerde de hartafbeelding ook als een beschermmiddel tegen cholera en symboliseerde het de boetedoening voor de zonden van de maatschappij.

Toen ze na een mislukte poging om Rome te verdedigen naar huis terugkeerden, kwamen ze in de Frans-Pruisische oorlog terecht. Ze vochten samen met hun aanvoerder Baron de Charette als de ‘Vrijwilligers van het Westen’ onder het commando van generaal Gaston de Sonis. Hij geloofde, net zoals hen, dat de vijand in feite vooral het decadente Frankrijk zelf was. Ze voerden oorlog omdat Frankrijk had gezondigd, Pruisen was louter een instrument in Gods plan. Toen de oorlog onherroepelijk verloren was, besloot de Sonis nabij Loigny een laatste groots gebaar te maken. Met een vaandel van het Heilig Hart wapperend boven hen, verloren 198 van de 300 mannen het leven – een laatste bloedige boetedoening.

The papal Zouaves: A bloody atonement

From a military perspective, the French Papal Zouaves were relatively insignificant, having suffered defeat in the two wars in which they were involved—the war for the Papal States and the French-Prussian war. Nevertheless, they regarded their defeat and voluntary suffering as steps towards a triumph—the atonement for sin, and thus also for the injury that had been caused to the Sacred Heart of Jesus. They were ‘heroic victims’, willing to sacrifice their lives for a lost cause.

The Papal Zouaves were a group of international volunteers who fought for the Pope during the Italian unification (between 1861 and 1870). Many of these Zouaves, and especially those from the Vendée, bore images of the Sacred Heart on their uniforms. In doing so, they sought to uphold the honour of their Vendée ancestors and fulfil their role as traditional protectors of the Church. For them, the image of the heart served as protection against cholera and symbolised atonement for the sins of society.

Returning home after a failed attempt to save Rome, they became embroiled in the French-Prussian war. They fought as ‘Volunteers of the West’, under the command of General Gaston de Sonis. Like them, he believed that the true enemy was decadent France itself. They were at war because France had sinned; Prussia was merely an instrument. When the war was irreversibly lost, de Sonis decided to make one last grand gesture near Loigny. In this final bloody atonement, and with the banner of the Sacred Heart waving above them, 198 of the 300 men lost their lives.

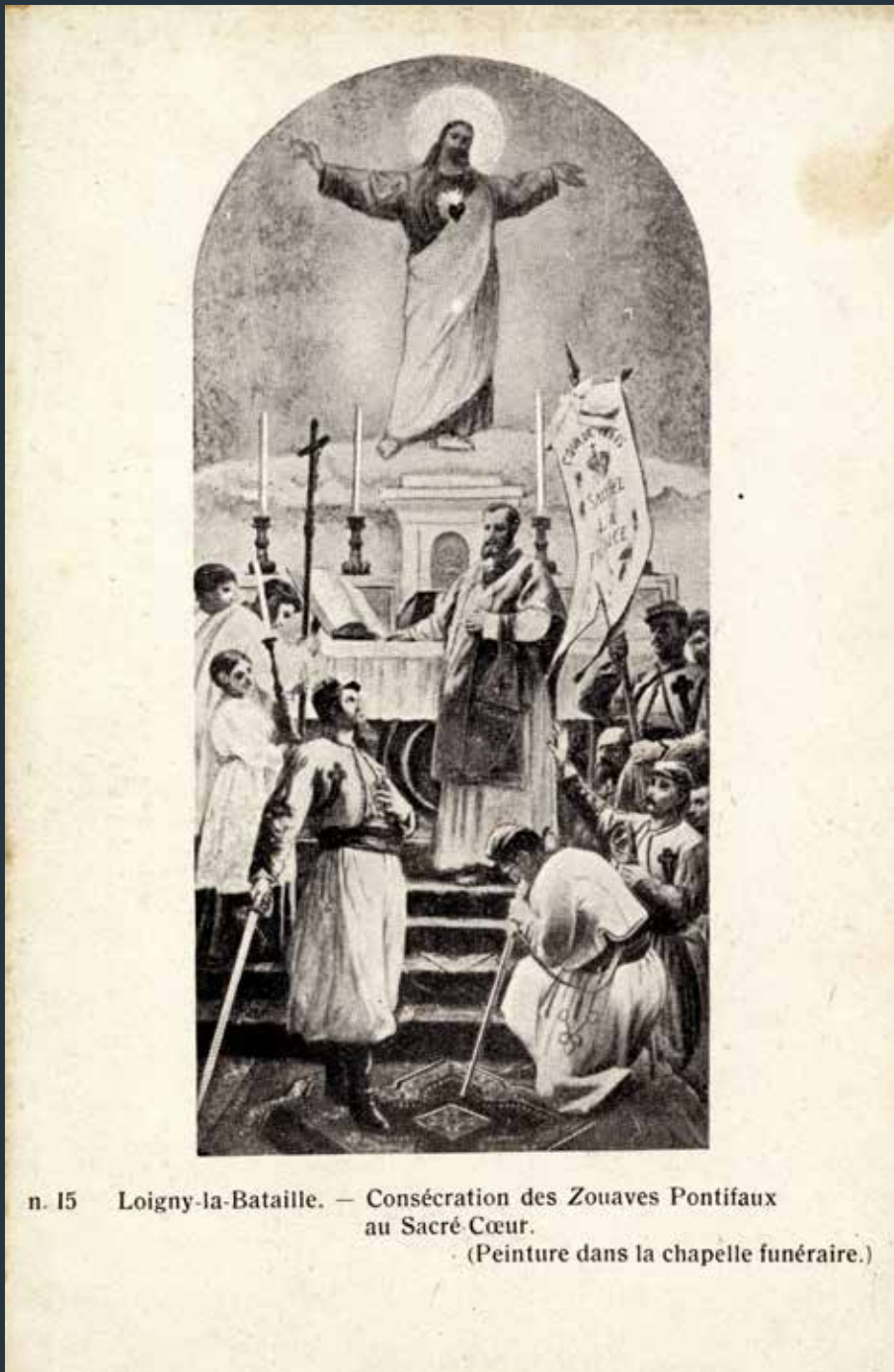

Het vaandel van het Heilig Hart dat de Zouaven met zich meedroegen in de strijd bij Loigny. Postkaart.

Antwerpen, privécollectie Tine Van Osselaer.

The banner of the Sacred Heart that the Zouaves carried with them into battle near Loigny. Postcard.

Antwerp, private collection Tine Van Osselaer.

De wijding van de pauselijke Zouaven aan het Heilig Hart, Loigny-la-Bataille. Postkaart.

Antwerpen, privécollectie Tine Van Osselaer.

The consecration of the Papal Zouaves to the Sacred Heart, Loigny-la-Bataille. Postcard.

Antwerp, private collection Tine Van Osselaer.

De aanval van de pauselijke Zouaven te Loigny. Postkaart.

Antwerpen, privécollectie Tine Van Osselaer.

The attack of the Papal Zouaves at Loigny. Postcard.

Antwerp, private collection Tine Van Osselaer.

Een soldaat met een Heilig Hartpin (1915).
Antwerpen, privécollectie Tine Van Osselaer.

A soldier with a Sacred Heart pin (1915).
Antwerp, private collection Tine Van Osselaer.

De Grote Oorlog: angst, onzekerheid en vertrouwen

Ook tijdens de Eerste Wereldoorlog droegen heel wat soldaten het Heilig Hart op hun uniform. De ‘cordiphores’, hartendragers, vinden we in alle rangen van elkaar bestrijdende legers. De opschriften op de stoffen tekens bevatten onder andere Duitse en Franse varianten van ‘Halt, het Heilig Hart is hier’. Voor de soldaten was het teken een soort geluksbrenger. Het dragen ervan hielp hen om te gaan met angst en onzekerheid en niet onvoorbereid te sterven (er waren aflaten aan Heilig-Hartgebeden verbonden).

Bovendien kreeg de Heilig-Hartdevotie in de verschillende oorlogvoerende landen sterk patriottische dimensies. In België verwees kardinaal Mercier naar de devotie in zijn beroemde herderlijke brief *Vaderlandsliefde en standvastige lijdzaamheid* van Kerstmis 1914. Hij maakte de gelovige er in doloristische termen op attent dat hen ‘iets uit te boeten stond’ tijdens deze oorlog. Het zedelijke en religieuze peil van de bevolking voor de oorlog was niet wat het had moeten zijn. Hij zag de (nog niet gerealiseerde) basiliek van Koekelberg als een teken van dankbaarheid voor de bescherming die het Heilig Hart de natie bood tijdens de oorlog en als kroon op het proces van de wederopbouw na de oorlog.

In Frankrijk was in deze oorlogsjaren Claire Ferchaud (1896-1972) actief. Zij beweerde visioenen van het Heilig Hart gehad te hebben en samen met haar aanhangers probeerde ze de Franse regering ervan te overtuigen om het Heilig Hart op de nationale vlag op te nemen. Ook in België vinden we sporen van een dergelijk initiatief, maar ook hier faalde de briefschrijfster.

The Great War: Fear, uncertainty and trust

Numerous soldiers bore the Sacred Heart on their uniforms during the First World War too. The ‘heart bearers’ (*cordiphores*) belonged to all ranks of the various battling armies. The captions on the textile signs included the German and French variations of ‘Stop, the Sacred Heart is here’. For the soldiers, the sign served as a sort of talisman. Carrying it helped them to cope with their fear and insecurity, assuring them that they would not die unprepared (given the indulgences linked to prayers and religious practices associated with the Sacred Heart).

In several of the belligerent countries, the Sacred Heart devotion gained a patriotic dimension as well. In Belgium, Cardinal Mercier referred to the devotion in his famous pastoral letter of Christmas 1914: *Patriotism and endurance*. In this letter, he employed doloristic terms to alert believers to the fact that they had ‘something to atone for’ during this war. The moral and religious level of the people before the war had not been what it should have been. Cardinal Mercier regarded the future basilica of Koekelberg as a sign of gratitude for the protection that the Sacred Heart had offered the nation during the war and as a crown on the process of resurrection after the war.

During the war years, Claire Ferchaud (1896-1972) was active in France. She claimed to have received visions of the Sacred Heart and, together with her supporters, she tried (albeit unsuccessfully) to convince the French government to add the Sacred Heart to the national flag. Evidence of similar initiatives has been found in Belgium as well, but they were similarly unsuccessful.

Een vlag met daarop het Heilig Hart dat meegedragen werd tijdens de Grote Oorlog. Postkaart. Antwerpen, privécollectie Tine Van Osselaer.

A flag with the Sacred Heart that was carried during the Great War. Postcard. Antwerp, private collection Tine Van Osselaer.

Het Heilig Hart als beschermer van de troepen. Postkaart. Antwerpen, privécollectie Tine Van Osselaer.

The Sacred Heart as protector of the troops. Postcard. Antwerp, private collection Tine Van Osselaer.

‘Door de kerken te vernietigen, heb je het Heilig Hart gekwetst.’ Postkaart. Antwerpen, privécollectie Tine Van Osselaer.

‘By destroying the churches, you have hurt the heart of Jesus.’ Postcard. Antwerp, private collection Tine Van Osselaer.

‘Heilig Hart van Jezus, moge jouw rijk komen. Heilig Hart van Jezus ik vertrouw op jou.’ Postkaart. Antwerpen, privécollectie Tine Van Osselaer.

‘Sacred Heart of Jesus, may your reign come. Sacred Heart of Jesus I trust in you’. Postcard. Antwerp, private collection Tine Van Osselaer.

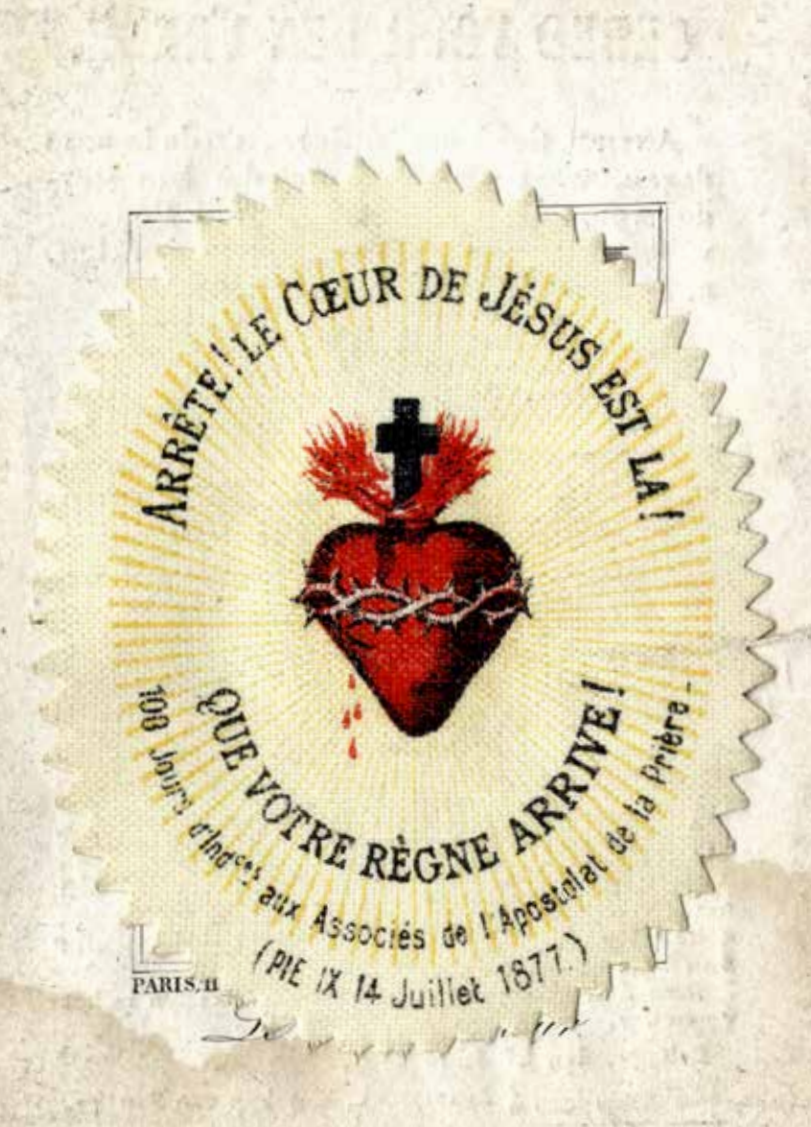
Het Heilig Hart als een middel om de overwinning te behalen. Postkaart. Antwerpen, privécollectie Tine Van Osselaer.

The Sacred Heart as a means to obtain victory. Postcard. Antwerp, private collection Tine Van Osselaer.

Heilig Hartpin ‘Hoop en redding van Frankrijk’ (‘Espoir et salut de la France’). Antwerpen, privécollectie Tine Van Osselaer.

Sacred Heart pin ‘Hope and salvation of France’ (‘Espoir et salut de la France’). Antwerp, private collection Tine Van Osselaer.

Embleem van het Heilig Hart ‘Stop, het Heilig Hart is hier!’ Antwerpen, Ruusbroecgenootschap.

Emblem of the Sacred Heart ‘Stop, the Sacred Heart is here!’ Antwerp, Ruusbroec Institute.